

6.1. Одам бошини гризайль услубида ечими.

Рассомчилик ўқув юртларида одам бош (портрет)ини рангтасвирда акс эттириш асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Портрет жанрида мураккаб муаммоларни ечишда одам боши (портрет)и рангтасвирини маҳорат билан ишлаш, мутаносиблик, нисбатни аниқлаш, деталлари, қисмлари билан ўзаро боғлаш тасвирда тус, ранг бирлиги (яхлитлиги)ни умумлаштиришни аниқлаш муҳим аҳамиятга эга. Ана шуларни ўрганмасдан туриб портрети тасвирланаётган кишининг руҳий ҳолатини, характерини кўрсатиб бўлмайди.

Одам боши рангтасвирида маҳоратли бўлиш узоқ жараён бўлиб, назарий билим ва амалий малакани талаб этади. Жонли одам бошини ишлаш учун катта бардошликка эга бўлиш керак. Уни маконда жойлашиши, фон таъсири, перспектива ва конструктив чизиш, анатомик қурилиши ва шакл рангини кўрсата билиш билимини талаб қилади.

Портретда шахснинг индивидуаллик образини, жинсини, руҳий ҳолатини, характерини тасвирлашда рангнинг роли жуда катта. Шунингдек, тасвирланувчининг ёши ва бош қисмининг ёритилишига қараб ранг танлаш ҳам муҳимдир.

Ранг муносабатлари ҳам томошабинга катта таъсир қилиб тасвирланувчи ҳақида тасаввур ҳосил қилади.

Жонли одам боши (портрети)ни рангли ифодалаш ва муҳитда фон билан боғлашни билиш зарур. Ёш рассом рангларни мутаносиблик сезгисини ривожлантириши жуда муҳим бўлиб, бусиз мураккаб одам бошини ва чеҳрасини тасвирлашда ўхшашликка эриша олмайди.

Одам портретини рангтасвирда ишлаш жараёнини бир неча турга бўлиш мумкин. Шулардан бири гризайл (бир рангнинг оч ва тўқ тусланиши) техникасида одам боши тасвирини ишлашдир. Одам бошини илк бор ишлашда

бажариладиган тури бўлиб, уни битта ранг ёрдамида оқ ва қора бўёқ қўшиб ҳар хил туслантирилган усулда ишланади.

25 а. - расм. Гризайл услубида ишланган аёл портрети.

Тус нисбатларини тўғри амалга ошириш реалистик тасвирий санъатнинг асосий элементи ҳисобланади. Рангтасвирда тус муносабатлари ранг муносабатлари билан боғлиқлиги асосий вазифа бўлиб гризайлда ишлаш маҳоратни ошириш учун фундаментдир.

Дастгоҳли рангтасвир қоидасига биноан портретда бошни тасвирлашда унинг ҳақиқий ўлчамидан катта бўлмаслиги талаб этилади ва кичикрок тасвирланиши зарур. Бу қоидага ҳамма дастгоҳли рангтасвир санъати турларида ишловчилар амал қиладилар.

25 б - расм. Уч босқичда гризайл услубида ишланган аёл портрети босқичлари.

Портрет жанрида бошни жойлаштиришда картина текислигининг геометрик марказига яқинроқ жойда тасвирланади. Бошнинг бурилишидан қатъий назар композиция марказида жойлаштирилиши керак. (25 б - расм).

Одам бошини гризайл усулида битта ранг танлаб олинади. Одатда жигарранг танлаб унга оқ ва қора бўёқларни суюлтиргич ёрдамида ҳар хил ранг туслари ҳосил қилинади. Олдиндан бажарилган матодаги чизматасвирнинг тегишли жойига ранг қўйилади ва тасвирланувчига ўхшагунча рангтасвир ишлаш давом эттирилади.

Одам бошини гризайл усулида ишлаш босқичлари:

А). Биринчи босқичда одам бошини тегишли ўлчамдаги мато текислигига чизматасвирини қалам ёки кўмирқалам билан ишлаб жойлаштирилади. Одам бошини жойлаштиришда қайси томонга қараётган бўлса шу томондан кўпроқ жой қолдирилиши мумкин. Енгил қурувчи чизиқлар ёрдамида композицияли қилиб жойлаштиришда одам боши ҳақиқий ўлчамига нисбатан кичикрок нисбатда бўлиши керак. Одам боши

чизматасвирида ёруғ ва соя қисмлари аниқланиб тус нисбатларини штрих устидан енгил рангда тусланади ва шакл нисбатлари қайта аниқланади.

Б). Иккинчи босқичда одам боши чизматасвирида аниқланган энг қорамтир қисмидан энг ёруғ қисмигача бўлган тус нисбатлари устидан енгил ранг бўёқлар суртиш (подмалевка) усули билан туслари ишлаб чиқилади ва шакл тузилишини бузмаган ҳолда билан ишлов берилади.

В). Учинчи босқичда жами ранглар тусидан фойдаланиб ишланади ва камчиликлар тўғриланади. Портрет тасвирланувчига ўхшашлиги текширилади ва айниқса кўз муҳим ҳисобланиб майда деталларига ишлов берилади. Одам боши тасвирланувчига ўхшашлигида жинси, ёши ва характери акс эттирилган бўлса рангтасвир яқунланган ҳисобланади.

Таянч иборалар: одам боши, портрет, гризайл, чизматасвир, рангтасвир, композиция, уйғунлик, ранг, тасвир.

Саволлар:

1. *Гризайл нима?*
2. *Гризайлда ишлаш учун бўёқ туслари қандай тайёрланади?*
3. *Фон нима?*
4. *Гризайл билан ишлашда ранг қандай амалга оширилади?*
5. *Тасвир шакллари идрок этишига нима ёрдам беради?*
6. *Одам портретини ишлашда нимага эътибор бериш керак?*